

Rakel Þráinsdóttir

**Samlagsaðild skv. 1. mgr. 19. gr. laga
nr. 91/1991 um meðferð einkamála**

- BA ritgerð í lögfræði -

HÁSKÓLI ÍSLANDS

**Umsjónarkennari: Kristín Benedíktsdóttir
Lagadeild Háskóla Íslands
Ágúst 2010**

EENISYFIRLIT

1. Inngangur	3
2. Forsaga 1. mgr. 19. gr. eml. og sjónarmið að baki ákvæðinu.....	3
2.1. Forsaga ákvæðisins	3
2.2. Sjónarmið að baki ákvæðinu.....	7
3. Samlagsaðild skv. 1. mgr. 19. gr. eml.....	8
3.1. Aðilasamlag	8
3.2. Munurinn á samlagsaðild og samaðild	10
4. Skilyrði samlagsaðildar skv. 1. mgr. 19. gr. eml.	11
4.1. Rót að rekja til sama atviks.....	11
4.2. Rót að rekja til sömu aðstöðu.....	12
4.3. Rót að rekja til sama löggernings.....	13
4.4. Sjálfstæðar dómkröfur samlagsaðila.....	14
5. Niðurstaða	17
HEIMILDASKRÁ	19
DÓMASKRÁ.....	20

1. Inngangur

Mikið hagræði fæst við að heimila svokallað aðilasamlag fyrir dómstólum. Með aðilasamlagi er átt við það þegar tveim eða fleiri er heimiluð aðild að dómsmáli, bæði til sóknar og varnar. Samlagsaðild er ein tegund aðilasamlags og er heimild hennar að finna í 1. mgr. 19. gr. laga nr. 91/1991 um meðferð einkamála (hér eftir skammstöfuð eml.) en þar segir: *Fleiri en einum er heimilt að sækja mál í félagi ef dómkröfur þeirra eiga rætur að rekja til sama atviks, aðstöðu eða löggernings. Með sömu skilyrðum má sækja fleiri en einn í sama mál. Ella skal vísa málí frá dómi að kröfu varnaraðila að því er hann varðar.* Eins og ákvæðið ber með sér þurfa kröfurnar að vera af sömu rót runnar til að hægt sé að neyta þessarar heimildar. Við mat á því hvenær kröfurnar uppfylla skilyrði samlagsaðildar hefur löggjafinn lögfest þrjú skilyrði til leiðbeiningar um það hvenær því er fullnægt og ef skilyrði samlagsaðildar eru til staðar verður hver samlagsaðili að hafa uppi sjálfstæða kröfu. Í þessari ritgerð verður fjallað um samlagsaðild skv. 1. mgr. 19. gr. eml. Ákvæðið hefur tekið miklum breytingum frá því sem áður var og hafa því fyrri fræðiskrif og dómsúrlausnir eftir breytingar á lögum um meðferð einkamála árið 1981 og 1991 takmarkað fordæmispigli. Meginuppistaða ritgerðarinnar er dómarannsókn eftir gildistöku nágildandi laga en að öðru leyti er óhjákvæmilegt að styðjast að mestu leyti við skrif Markúsar Sigurbjörnssonar þar sem lítið hefur verið skrifað um ákvæðið eftir gildistöku laganna. Þó verður reynt að styðjast við aðrar heimildir þegar færi gefst. Byrjað verður á því að gera grein fyrir forsögu ákvæðisins, hvaða breytingum það hefur tekið og hvaða sjónarmið bjuggu þar að baki. Síðan verður fjallað um þau afbrigði aðilasamlags sem 19. gr. eml. heimilar og gerður greinarmunur á samaðild skv. 1. mgr. 18. gr. eml. og samlagsaðild skv. 1. mgr. 19. gr. eml. Að lokum verður fjallað um þau þrjú skilyrði sem ákvæðið setur fyrir samlagsaðild og það skilyrði ákvæðisins um að hver samlagsaðili þurfa að hafa uppi sjálfstæða dómkröfu. Í lokin verður síðan dregin ályktun af dómaframkvæmd og skoðað hvort þau sjónarmið sem bjuggu að baki breytingunum hafi vikið frá þröngrí túlkun dómstóla á ákvæðinu.

2. Forsaga 1. mgr. 19. gr. eml. og sjónarmið að baki ákvæðinu

2.1. Forsaga ákvæðisins

Með lögum nr. 85/1936 um meðferð einkamála í héraði var í 47. gr. lögfest ákvæði um samlagsaðild og hljóðaði það svo: *Því aðeins er fleirum mönnum rétt að sækja mál í félagi og því aðeins er rétt að sækja fleiri menn í einu málí, að dómkröfur séu af sömu rót runnar.*

Annarskostar vísar dómari máli frá dómi að öllu leyti, eða einhverju, ef varakrafa er gerð um dóm að efni til, að því leyti sem slik meðferð er heimil samkvæmt framansögðu. Í athugasemdum með frumvarpi því er varð að lögunum var tekið fram að ákvæðið væri í samræmi við gildandi lög og vísað var í konungsbréf frá 3. janúar 1755 og álit fræðimanna.¹ Heimild til samlagsaðildar hefur þar af leiðandi verið gildandi í íslenskum rétti um langan aldur. Matið á því hvenær dómkröfur væru af sömu rót runnar þótti ekki nægilegt að þær væru orðnar til af samkynja ástæðum eða orðið til við sama tækifæri. Hins vegar var sambandið talið nógu náið ef tveir eða fleiri höfðu gengist í ábyrgð á greiðslu sömu skuldar, tveir eða fleiri valdið tjóni, tveim eða fleiri lofað eitthvað í sameiningu eða þeir undirgengist eitthvað saman.² Væri skilyrðum samlagsaðildar ekki fullnægt bar dómara að vísa máli frá án kröfu. Sem dæmi um eldri framkvæmd má nefna *Hrd. 1977, bls. 273.* L hf. höfðaði mál gegn Útvegsbanka Íslands og Verslunarbankanum hf. og krafðist greiðslu á tékka frá stefnanda á V sem framvísað var í Ú. Gjaldkeri Ú hafði greitt fjárhæðina til framvísanda án þess að sá framseldi hana. Við “clearingu” milli bankanna fékk V í hendur tékkann og skuldfærði á ávísanareikning stefnanda hjá bankanum. Kom síðan í ljós að tékkinn hafði verið tekinn ófrjálsri hendi og útfylltur með fölsun. Taldi stefnandi að Ú hafi sýnt af sér stórfellt gáleysi við greiðslu tékkans og V einnig með því að taka við honum með skuldfærslu. Krafði hann Ú aðallega um greiðslu tékkans en V til vara. Stefndu kröfðust sýknu. Héraðsdómur dæmdi Ú til að bæta tjón stefnanda að hálfu vegna vangæslu starfsmanns er tók við tékkanum en sýknaði V. Ú áfrýjaði málinu til Hæstaréttar en það gerði V ekki. Hæstiréttur ómerkti dóm héraðsdóms og vísaði málinu frá ex officio þar sem kröfugerð á hendur Ú og V voru reistar á mismunandi atvikum og voru því skilyrði 1. mgr. 47. gr. laga nr. 85/1936 ekki uppfyllt. Einnig má nefna *Hrd. 1978, bls. 344.* Fransk firma, Les Films Corona, höfðaði mál fyrir sjó og verslunardómi Reykjavíkur gegn Hafnarbíói hf. og Landsbanka Íslands og krafðist greiðslu in solidum. Stefnandi sem annaðist leigu á kvíkmyndum til kvíkmyndahúsa leigði H hf. kvíkmyndir til sýningar og setti síðan kröfuna í innheimtu til Landsbankans. L innheimti aðeins hluta kröfunnar og afhenti H hf. heimildarskjöl sem nauðsynleg voru til að fá sendinguna afhenta úr vörugeymslu farmflytjanda. Krafan á hendur H. hf. var byggð á því að samningur hafi stofnast og bæri H hf. að efna þann samning en krafan á hendur L var reist á reglum skaðabótaréttar. Stefndu kröfðust sýknu. Héraðsdómur vísaði kröfum á hendur L

¹ Alþt. ártal 1935, A-deild, bls. 946.

² Einar Arnórsson og Theodór B. Líndal: *Meginreglur um meðferð einkamála*, bls. 140.

sjálfkrafa frá dómi þar sem kröfurnar voru ekki af sömu rót runnar en féllst á kröfur stefnanda á hendur H hf. og var sú niðurstaða staðfest í Hæstarétti.

Með lögum nr. 28/1981 var svo gerð breyting á þessu ákvæði þannig að ekki var skylt að vísa máli frá án kröfu. Þar sem ákvæðið þótti horfa til flýtisauka við meðferð dómssmáls en aðilum ekki skylt að hlíta því þótti rétt að gera þá breytingu að frávísun væri háð kröfu málsaðila.³ Á þetta reyndi í *Hrd. 1996, bls. 11.* Mál var höfðað gegn E, S og F og krafist þess að þeir yrðu dæmdir in solidum til greiðslu skaðabóta. Dómkrafan á hendur E og S var reist á því, að þeir hafi beitt svikum við samningsgerð eða stórlega vanrækt upplýsingaskyldu sína við sölu sölturni. Dómkrafan á hendur F átti ekki rót sína að rekja til kaupsamningsins heldur var hún byggð á því að hann hafi vanrækt skyldur sínar sem fasteignasali. F krafðist frávísunar á þeim grunni að málið hafði ekki verið höfðað á réttu varnarþingi hvað sig varðaði en E og S kröfðust sýknu. Héraðsdómari vísaði málinu á hendur F frá með svofelldum rökstuðningi:

Dómkrafa stefnenda á hendur stefnda [F] á ekki rót sína í kaupsamningum, heldur er hún byggð á því, að hann hafi stórlega vanrækt skyldur sínar sem fasteignasali. Á samningssamband fasteignasala og þeirra, er hann vinnur fyrir við gerð kaupsamnings, er að jafnaði litið sem verksamning. Fasteignasalinn er trúnaðarmaður bæði kaupanda og seljanda og vinnur fyrir báða, og um skyldur hans er m. a. kveðið á í lögum nr. 34/1986 um fasteigna- og skipasölu, sem viðsemjendur hans, verkkaupar, mega treysta, að eftir sé farið, að viðlagðri skaðabótaábyrgð, eftir atvikum innan verksamningsins. - Samkvæmt þessu og með vísan til niðurlagsákvæðis 1. tl. 19. gr. einkamálalaga verður því fallist á aðalkröfu stefnda [F] og sök á hendur honum og Fasteignasölunni [P] vísað frá dómi.

Hæstiréttur felldi frávísunarúrskurð héraðsdóms úr gildi. Taldi hann frávísunarkröfu F halldausa þar sem heimilt er í 1. mgr. 42. gr. laga nr. 91/1991 að höfða mál sem beinist gegn fleiri en einum aðila á varnarþingi hvers þeirra sem er. Varðandi frávísunarúrskurð héraðsdóms sagði Hæstiréttur:

Í hinum kærða úrskurði vísar héraðsdómari kröfum á hendur varnaraðila frá dómi á þeirri forsendu, að heimild skorti samkvæmt 1. mgr. 19. gr. laga nr. 91/1991 til að sækja kröfur á hendur honum og öðrum stefndu í sama máli. Samkvæmt lokaordum fyrnefnðs ákvæðis verður máli því aðeins vísað frá dómi af þessum sökum, að stefndi geri kröfu um það. Þegar af þeirri ástæðu, að varnaraðili hafði ekki þessa röksemd uppi til stuðnings frávísunarkröfu sinni, verður ekki á henni byggt. Verður hinn kærði úrskurður því felldur úr gildi.

³ Alþ. ártal 1980 - 1981 A-deild, bls. 1260.

Á þetta reyndi einnig í *Hrd. 17. apríl 2008* (466/2007). Málsatvik voru þau að Á, F, HP og HK keyptu jörð af sveitarféluginu B. Jörðin reyndist minni en reiknað hafði verið með. Stefndu þau sveitarféluginu B, og G og Þ, eigendum aðliggjandi jarða. Stefnendur kröfðust aðallega að viðurkennt yrði landamerki jarðarinnar Búrfells annars vegar og Búrfells fjallendis hins vegar en til vara kröfðust þau afsláttar af kaupverði. Fallist var á varakröfu um afslátt. Varðandi aðild G og Þ sem ekki voru aðilar að kaupsamningnum sagði héraðsdómur:

Stefnendur eru eigendur jarðarinnar Búrfells og hafa höfðað mál þetta sem landamerkjumál á hendur stefndu sem eru sameigendur aðliggjandi landsvæðis. Í sama máli hafa stefnendur einnig uppi varakröfu á hendur stefndu Borgarbyggð vegna vanefnda á kaupsamningi frá 9. júlí 2003, sem stefndu Guðfinna og Þórarinn voru ekki aðilar að. Stefndu hafa ekki hreyft athugasemdum við þennan málatilbúnað, en hann sætir ekki frávísun án kröfu, sbr. 2. másl. 1. mgr. 19. gr. laga nr. 19/1991.

Þar sem frávísun er háð kröfu aðila getur verið heimilt að reka eitt mál milli margra aðila án þess að skilyrðum 1. mgr. 19. gr. eml. sé fullnægt, ef varnaraðilar láta hjá líða að krefjast frávísunar á þeim grundvelli.⁴ Með lögum nr. 91/1991 var síðan gerð sú breyting að áðurnefnd skilyrði aðilasamlags um sama atvik, sömu aðstöðu og sama löggerning voru lögfest og leysti það af hólmi þágildandi 47. gr. laga nr. 85/1936 um samlagsaðild sem kvað á um rót krafnanna. Með breytingunni var stefnt að aukinni notkun þessarar heimildar. Þó svo orðalagsbreytingin gæti merkingarfræðilega séð fallið í heild sinni undir eldra ákvæðið og talist samrætt í almennum lagalegum skilningi, þótti ástæða til að afmarka þetta betur þar sem dómaframkvæmd hafði verið misvísandi að þessu leyti. Tilgangur breytingarinnar var öðru fremur að afmarka með nákvæmari hætti hvenær kröfur geti talist af sömu rót og þar greind þrjú atriði að baki kröfum leitt til niðurstöðu um sameiginlegan uppruna þeirra.⁵ Í *Hrd. 1. febrúar 2010* (773/2009) voru skilyrðin ekki uppfyllt. Málshöfðun spratt af samskiptaerfiðleikum í fjöleignarhúsi sem stefnandi, M, bjó í. M höfðaði mál á hendur húsféluginu, íbúum þess og húseigendaféluginu. Stefnan var alls 37 bls. og var kröfugerðin í 21 lið. Stefndu kröfðust frávísunar, m.a. á grundvelli 1. mgr. 19. gr. eml. Héraðsdómur féllst á frávísun þar sem kröfugerðin fól í sér lögspurningu sem var í andstöðu við 1. mgr. 25. gr. eml. og uppfyllti málatilbúnaður í stefnu ekki 1. mgr. 80. gr. eml. Að auki vísaði héraðsdómari til þess að aðild þessa átta einstaklinga og tveggja félaga uppfyllti ekki samlagsaðild 1. mgr. 19. gr. eml. þar sem slíkt sé einungis heimilt ef dómkröfurnar eigi rætur

⁴ Markús Sigurbjörnsson: *Einkamálaréttarfar*, bls. 75.

⁵ Alpt. ártal 1991-1992, A-deild, bls. 1076.

að rekja til sama atviks, aðstöðu eða löggernings. Hæstiréttur staðfesti úrskurð héraðsdóms með vísan til forsendna hans.

2.2. Sjónarmið að baki ákvæðinu

Að baki ákvæðinu býr hagræðissjónarmið. Þar sem kröfurnar eru af sama uppruna er líklegt að sama atvik búi að baki þeim, þær verði rökstuddar með sömu málsástæðum, byggðar á sömu lagareglum og að sömu sönnunargögnin verði færð fram fyrir þeim. Algengt er að dómstólar vísi í þetta sjónarmið þegar þeir fera rök fyrir niðurstöðu sinni. Sem dæmi um það má nefna *Hrd. 1995, bls. 1785*. Héraðsdómur vísaði málínu frá þar sem stefnendur kröfðust greiðslu óskipt úr hendi stefnda og rökstuðningi sínum sagði hann m.a. þetta:

Tilgangur þessa ákvæðis er að veita ákveðið réttarfarshagræði, sem fæst af því að þurfa ekki að reka mörg mál og endurtaka í lítt breytrri mynd lýsingu málsatvika og málsástæðna, sem reist eru á sömu eða líkum sönnunargögnum.

Einnig má nefna rökstuðning Hæstaréttar í *Hrd. 18. júní 2008 (264/2008)* þar sem Hæstiréttur staðfesti frávísunarúrskurð héraðsdóms:

Ákvæði þetta er sett til hagræðis fyrir stefnanda máls og hefur aðeins að geyma heimild, sem óskylt er að neyta, enda verður máli aldrei vísað frá dómi fyrir þær sakir að stefnandi láti þetta hjá líða.

Dómstólar höfðu túlkað ákvæðið svo þróngt að kröfurnar þurftu að vera byggðar á sömu lagaforsendum, auk þess að vera samrættar. Þótti það ekki fullnægja hagræðissjónarmiðinu sem bjó þar að baki þar sem erfitt var nýta heimild til samlagsaðildar.⁶ Í *Hrd. 2003, bls. 742 (401/2002)* er ljóst að dómstólar hafa fallið frá þessari framkvæmd sbr. eftirfarandi rökstuðningur Hæstaréttar:

Samkvæmt 1. mgr. 19. gr. laga nr. 91/1991 er heimilt að sækja fleiri en einn í sama máli ef dómkröfur á hendur þeim eiga rætur að rekja til sama atviks, aðstöðu eða löggernings. Áfrýjandi byggir á að sama atvik veiti henni rétt á hendur stefndu, hverjum fyrir sig, þótt kröfur hennar á hendur þeim séu ekki reistar á sömu *málsástæðum og lagarökum*. Henni er því heimilt að sækja þá í sama máli. [leturbr. höf.]

⁶ Markús Sigurbjörnsson: *Einkamálaréttarfar*, bls. 73.

3. Samlagsaðild skv. 1. mgr. 19. gr. eml.

3.1. Aðilasamlag

Ákvæði 19. gr. eml. heimilar svokallað aðilasamlag með þrennum hætti. Um öll þau afbrigði aðilasamlags sem ákvæðið heimilar verða skilyrði 1. mgr. 19. gr. eml. að vera uppfyllt. Þessi þrjú afbrigði aðilasamlags eru nánar tiltekið samlagsaðild sem er umfjöllunarefní þessarar ritgerðar, varaaðild þar sem heimilt er að stefna öðrum aðila til vara og sakaraukning þar sem heimilt er að stefna inn öðrum aðila eftir þingfestingu máls. Ákvæði um varaðild er að finna í 2. mgr. 19. gr. eml. en þar segir: *Sækja má fleiri en einn í sama máli með þeim hætti að kröfum sé aðallega beint að einum þeirra en að öðrum til vara ef skilyrðum 1. mgr. er fullnægt. Ella skal vísa frá dómi kröfum á hendur þeim sem eru sóttir til vara ef þeir kreffast þess.* Á skilyrði varaaðildar reyndi í *Hrd. 2003, bls. 3618 (128/2003)*. S höfðaði mál gegn H, D, E, K, og Svalbarðsstrandahreppi og krafðist þess að undirlandskiptagerð yrði dæmd ógild. Til vara stefndi hann íslenska ríkinu og krafðist þess, að ógiltur yrði úrskurður dóms- og kirkjumálaráðuneytisins um að hafna endurskoðun á tiltekinni ákvörðun sýslumannsins á Akureyri. Íslenska ríkið krafðist frávísunar á varakröfunni á grundvelli þess að skilyrðum samlagsaðildar væru ekki uppfyllt. Um það atriði sagði héraðsdómur:

Samkvæmt 2. mgr. 19. gr. laga nr. 91, 1991 um meðferð einkamála má sækja fleiri en einn í sama máli með þeim hætti, að kröfum sé aðallega beint að einum þeirra en að öðrum til vara, ef skilyrðum 1. mgr. 19. gr. er fullnægt. Í 1. mgr. koma fram þau skilyrði, að dómkröfurnar verði að eiga rætur að rekja til sama atviks, aðstöðu eða löggernings. Sama atvikalýsing og sömu sönnunargögn eiga a.m.k. að hluta við um aðal- og varakröfur stefnanda. Þá eiga báðar kröfurnar rætur sínar að rekja til landskipta milli jarðanna Tungu, Túnbergs og Meðalheims. Með vísan til þessa og 2. sbr. 1. mgr. 19. gr. laga nr. 91, 1991 er það mat dómsins, að stefnanda sé heimilt að haga kröfugerð sinni í málinu svo sem hann hefur gert.

Héraðsdómur vísaði aðlkröfunni frá ex offico en félst á varakröfuna. Hæstiréttur vísaði málinu hins vegar frá héraðsdómi með þeim rökum að málið væri eingöngu höfðað gegn Í sem æðra stjórnvaldi á málskotsstigi innan sjórnsýslunnar og hafði það því ekki lögvarinna hagsmuna að gæta af niðurstöðu málsins og var aðild þess því óþörf.

Á varaaðild reynir aðeins ef aðalstefndi verður sýknaður. Sem dæmi um það má nefna *Hrd. 2002, bls. 128 (254/2001)*. Málsatvik voru þau að G, starfsmaður K ehf., varð fyrir bakmeiðslum við að reisa með handaflí forsmíðaðan húsgafl á sökkli. Krafði hann K ehf. um

skaðabætur á grundvelli sakarreglunnar og reglunnar um húsbónaábyrgð en til vara stefndi hann trygginafélaginu T ehf. og krafðist bóta úr slysatryggingu launþega. Héraðsdómur sýknaði þeiri K ehf. og T ehf. Hæstiréttur komst hins vegar að þeirri niðurstöðu að K ehf. bæri ábyrgð á tjóninu þar sem forsvarsmaður hafði viðurkennt fyrir dómi að hafa brugðist starfsskyldum sínum. Þótti G hafa sýnt af sér gáleysi og var hann því láttinn bera helming tjónsins sjálfur. Reyndi því ekki á varakröfu stefnanda fyrir Hæstarétti en um það fórust Hæstarétti þessi orð:

Áfrýjandi stefndi [T] hf. til vara í málinu með heimild í 2. mgr. 19. gr. laga nr. 91/1991. Lýsti hann því yfir við munnlegan málflutning fyrir Hæstarétti að aðeins væri krafist dóms á hendur öðrum hvorum stefndu, en ekki báðum, þannig að ekki reyndi á kröfum á hendur varastefndum [T] hf. nema aðalstefndi [K] ehf. yrði sýknaður. Kemur krafa áfrýjanda á hendur [T] hf. því ekki til umfjöllunar.

Í 3. mgr. 19. gr. eml. er finna ákvæði um sakaraukningu en þar segir: *Nú vill sóknaraðili stefna nýjum aðila eftir þingfestingu máls til að svara til sakar með þeim sem hann hefur þegar stefnt, og er það þá því aðeins heimilt að skilyrðum 1. mgr. sé fullnægt og sóknaraðila verði ekki metið til vanrækslu að hann hafi ekki stefnt nýja aðilanum áður en málið var þingfest.* Í *Hrd. 2002, bls. 2447 (262/2002)* var heimilt að sakaukastefna þar sem dómkröfur sakaukastefndu áttu rætur að rekja til sama atviks og aðstöðu. X höfðaði mál á hendur M og krafðist forsjár yfir dóttur M. Við meðferð málsins fól M Barnaverndarnefnd Reykjavíkur forsjá dóttur sinnar og lýsti lögmaður hans yfir að hann myndi ekki láta málið til sín taka. Var Barnaverndarnefnd stefnt inn með sakaraukningu. Um þetta atriði sagði héraðsdómur:

Dómurinn lítur svo á að skilyrðum 3. mgr. 19. gr., sbr. 1. mgr. 19. gr. laga nr. 91/1991 um sakauka sé fullnægt. Dómkröfur sakaukastefnenda eiga rætur að rekja til sama atviks og aðstöðu. Krafa þeirra er enn um að þau fái forsjá A. Ekki þykir skipta máli þó skipt hafi verið um forsjá stuttu fyrir aðalmeðferð. Skilyrði 3. mgr. 19. gr. eru jafnframt þau að verið sé að stefna nýjum aðila til þess að svara til sakar ásamt þeim sem þegar hefur verið stefnt. Dómurinn telur að ekki skipti máli eins og hér standur á að frumstefndi léti málið ekki lengur til sín taka. Hann sótti þing allt til þess dags er sakaukastefnda var stefnt inn í málið.

Í *Hrd. 2002, bls. 655 (312/2001)* var talið að ekki hafi verið um vanrækslu að ræða þegar aðila var ekki stefnt inn í upphafi og því var sakaraukning heiml. A hafði slasast á auga við tennisæfingu og höfðaði mál á hendur sex íþróttafélögum. Þegar stefnandi fékk vitneskju um samstarfssamning milli tveggja félaganna og þjálfarans L sakaukastefndi hann L. Var það

talið heimilt þar sem ekki var um vanrækslu að ræða og krafan átti rætur að rekja til sama atviks og því skilyrði 1. mgr. 19. gr. eml. fullnægt.

3.2. Munurinn á samlagsaðild og samaðild

Þegar samlagsaðild er til staðar eiga tveir eða fleiri sjálfstæða kröfu og þar af leiðandi séraðild að dómsmáli en heimilt að steypa málum þeirra saman í eitt skv. 1. mgr. 19. gr. eml. kjósi aðilar að gera það.⁷ Þegar samaðild skv. 1. mgr. 18. gr. eml. er til staðar eiga tveir eða fleiri saman óskipt réttindi eða bera óskipta skyldu og er því nauðsynlegt að allir standi að málsokninni eða öllum sé veittur kostur á að svara til saka, að öðrum kosti verður máli vísað frá og gætir dómari þess að sjálfsdáðum.⁸ Á hinn bóginн er frávísun háð kröfu varnaraðila þegar samlagsaðild er til staðar og reynir því aðeins á skilyrðin ef ágreiningur ríss um heimild hennar.⁹ *Hrd. 18. júní 2008 (264/2008)* er gott dæmi um muninn á samlagsaðild og samaðild. O.o.fl. stefndu Íslenska ríkinu og Vegagerðinni og kröfðust þess að felldur yrði úr gildi sá hluti úrskurðar fyrrverandi umhverfisráðherra, J, þar sem fallist var á leið B í 2. áfanga við lagningu Vestfjarðarvegar. Í krafðist frávísunar á grundvelli þess að umhverfisráðherra hafði farið með úrskurðarvald á málskotsstigi innan stjórnsýslunnar og hafði því enga lögvarða hagsmuni af úrslitum málsins en V krafðist sýknu. Héraðsdómur féllst á kröfur Í þar sem umhverfisráðherra gengdi hlutverki æðra stjórnvalds og hafði því ekki lögvarða hagsmuni af úrlausn málsins sem leitt gæti til aðildar hans að því. Sóknaraðilar kærðu frávísunarúrskurðinn til Hæstaréttar. Um aðild Í sagði Hæstaréttur að á milli V og Í væri ekkert réttarsamband sem leitt gæti af sér óskipt réttindi þeirra eða óskipta skyldu. Varðandi aðild V og Í sagði Hæstaréttur:

Þegar metið er hvort sóknaraðilum sé nauðsynlegt eða heimilt að beina dómkröfum sínum jafnframt að varnaraðilanum íslenska ríkinu verður að gæta að því að milli hans og varnaraðilans Vegagerðarinnar er ekkert réttarsamband, sem leitt getur af sér óskipt réttindi þeirra eða óskipta skyldu gagnvart sóknaraðilum. Sameiginleg aðild þeirra til varnar í málínu verður því ekki studd við ákvæði 1. mgr. 18. gr. laga nr. 91/1991. Í 1. mgr. 19. gr. sömu laga er þeim, sem höfðar einkamál, heimilað að sækja þar tvær eða fleiri kröfur sínar á hendur tveimur eða fleiri aðilum ef kröfurnar eiga rætur að rekja til sama atviks, aðstöðu eða löggernings. Ákvæði þetta er sett til hagræðis fyrir stefnanda máls og hefur aðeins að geyma heimild, sem óskylt er að neyta, enda verður máli aldrei vísað frá dómi fyrir þær sakir að stefnandi láti þetta hjá líða. Í máli því, sem hér er til úrlausnar, getur ekki komið til kasta þessa lagaákvæðis, enda gætu sóknaraðilar aldrei

⁷ Einar Arnórsson og Theodór B. Líndal: *Meginreglur um meðferð einkamála*, bls. 139.

⁸ Einar Arnórsson og Theodór B. Líndal: *Meginreglur um meðferð einkamála*, bls. 136.

⁹ Markús Sigurbjörnsson: *Einkamálaréttarfar*, bls. 75.

talist eiga sjálfstæða kröfu á hendur hvorum varnaraðila um ógildingu úrskurðar umhverfisráðherra, sem þeim væri í sjálfsvald sett hvort sótt yrði í einu dómsmáli eða tveimur. Að þessum kostum frágengnum gæti aðild varnaraðilans íslenska ríkisins að málínu ekki komið til álita nema eftir ákvæðum 21. gr. laga nr. 91/1991, en þá leið hafa sóknaraðilar ekki kosið að fara.

Þar sem ekkert réttarsamband var á milli V og Í sem gat leitt af sér óskipt réttindi eða óskipta skyldu kom samaðild ekki til álita og þar sem aðilar áttu ekki sjálfstæða kröfu á hendur hvorum varnaraðila um ógildingu úrskurðarins gat samlagsaðild ekki verið grundvöllur aðildar þeirra beggja til varnar.

4. Skilyrði samlagsaðildar skv. 1. mgr. 19. gr. eml.

4.1. Rót að rekja til sama atviks

Til að uppfylla skilyrði samlagsaðildar nægir að aðeins eitt þeirra þriggja atriða 1. mgr. 19. gr. eml. tengi kröfurnar saman þannig að heimilt er að nýta þetta réttarfashagræði. Sem dæmi um það hvenær kröfur eru sprottnar af sama atviki má nefna það þegar tveir eða fleiri annað hvort valda eða verða fyrir tjóni en þá er hægt sameina þær kröfur sem af atvikinu spretta í eitt mál.¹⁰ Í *Hrd. 1994 bls. 495* felldi Hæstiréttur frávísunarúrskurð héraðsdóms á hendur F úr gildi þar sem hann taldi að dómkröfur ættu rætur að rekja til sama atviks. Málsatvik voru þau að Samskip hf. (S hf.) afhenti Vélakaupum hf. hjólagröfu frá Fiatagrí Danmark A/S (F), án þess að öðru væri framvísað en ljósriti farmskírteinis með áritun Búnaðarbanka Íslands (B): „Má afhenda“. Í málínu var deilt um ábyrgð B og S hf. á þeirri afgreiðslu. Vísaði héraðsdómari frá dómi kröfum á hendur B, en ekki kröfum á hendur S hf. með þeim rökum að það væri ekki á ábyrgð B að S hf. hafi afhent hjólagröfuna án þess að framvísað væri frumriti farmskírteinis. Hæstiréttur felldi frávísunarúrskurð héraðsdóms um gildi með þeim rökum að dómkröfur F á hendur B og S hf. áttu rætur að rekja til sama atviks, og var honum því heimilt að nýta sér réttarfashagræði 1. mgr. 19. gr. laga nr. 91/1991. Vísaði Hæstiréttur málínu heim í hérað til löglegrar meðferðar. Einnig má nefna *Hrd. 2003, bls. 742 (401/2002)* þar sem kröfurnar áttu rætur að rekja til sama atviks og því skilyrði samlagsaðildar til varnar heimil. Málsatvik voru þau að J og H sátu í boði S við drykkju á veitingastaðnum D, en S var starfsmaður D. Eftir að staðnum hafði verið lokað kastaði J öskubakka að bar veitingastaðarins og vísaði S þá henni og H út. Kom í framhaldi af því til átaka og hlaut J einhverja áverka. Höfðaði hún af þessu tilefni skaðabótamál á hendur S, D

¹⁰ Markús Sigurbjörnsson: *Einkamálaréttarfar*, bls. 73.

ehf. á grundvelli sakarreglunnar og reglunnar um húsbónaábyrgð og vátryggingarféluginu S hf. þar sem hún krafðist viðurkenningar á því annars vegar að hún ætti rétt á greiðslu úr fjölskyldutryggingu. Fallist var á þessa kröfugerð þar sem kröfurnar áttu rætur að rekja til sama atviks. Í *Hrd. 2002, bls. 1085* (438/2002) var gjaldtaka ríkisins talin falla undir skilyrði ákvæðisins um sama atvik og því var aðilum heimiluð samlagsaðild til sóknar. Í ehf. og H hf. höfðuðu mál og kröfðust þessa að viðurkennt yrði að álagning lyfjaeftirlitsgjalds væri ólögmæt. Í málinu var ekki deilt um gjaldskyldu sóknaraðila samkvæmt ákvæði lyfjalaga heldur fóli ákvæðið ekki í sér heimild fyrir heilbrigðisráðherra til að láta innheimta lyfjaeftirlitsgjöld einungis á grundvelli greinargerðar nafngreinds ráðgjafa um kostnaðargreiningu og útreikning gjaldskrár vegna veittrar þjónustu. Samkvæmt lagafyrirmælum og dómvenju bar ráðherra fyrir gildistöku laga nr. 108/2000 að setja reglugerð, sem hefði að geyma nánari reglur um grundvöll álagningar og innheimtu eftirlitsgjalfa og birt væri í samræmi við fyrirmæli laga nr. 64/1943 um birtingu laga og stjórnvaldaerinda með síðari breytingum. Hæstiréttur staðfesti niðurstöðu héraðsdóms sem féllst á kröfur Í ehf. og H hf. Þar sem málatilbúnaður stefnenda átti rætur að rekja til sama atviks voru skilyrði samlagsaðildar skv. 1. mgr. 19. gr. eml. uppfyllt.

4.2. Rót að rekja til sömu aðstöðu

Annað skilyrðið er að kröfurnar eigi rætur að rekja til sömu aðstöðu. Sem dæmi um um tilvik sem falla myndu þarna undir er þegar aðilar eru í sömu aðstöðu vegna þess að eithvað viðvarandi ástand veldur því að kröfur verði til án þess að einn ákveðinn atburður hafi komið á ástandinu.¹¹ Í *Hrd. frá 10. desember 2007* (611/2007) reyndi m.a. á þetta skilyrði. A höfðaði mál á hendur A, F og K og krafðist ógildingar tveggja löggerninga. Hafði hún aðeins átt hlut að öðrum þeirra ásamt varnaraðila, F. Stefndu kröfðust frávísunar, aðallega á grundvelli þess að skilyrðum samlagsaðildar skv. 1. mgr. 19. gr. eml. væru ekki uppfyllt. Héraðsdómur féllst á kröfur stefndu og vísaði málinu frá. Stefnandi kærði úrskurðinn til Hæstaréttar sem féllst á hann með svofelldum rökstuðningi:

Í héraðsdómsstefnu er hvorki greint á viðhlítandi hátt frá heimildum, sem sóknaraðili telur sig njóta til að krefjast ógildingar hins löggerningsins, sem hún átti ekki hlut að, né er þar rökstutt sérstaklega á hvaða grunni rekið verði eitt mál um gildi þeirra beggja. Að öðru leyti er hvergi þar að sjá haldbærar skýringar á því hvaða sameiginlega aðstaða gæti búið að baki kröfum á hendur öllum varnaraðilunum og er heldur ekki vísað til

¹¹ Markús Sigurbjörnsson: *Einkamálaréttarfar*, bls. 73.

tiltekins atviks, sem hafi leitt þær af sér. Af þessum sökum er reifun málsins svo áfatt af hendi sóknaraðila að ófært er að taka afstöðu til andmæla varnaraðila gegn því að heimild 1. mgr. 19. gr. laga nr. 91/1991 standi til þess að sækja framangreindar kröfur á hendur þeim öllum í einu máli. Verður því staðfest niðurstaða hins kærða úrskurðar um frávísun málsins í heild. [Leturbr. höf.]

4.3. Rót að rekja til sama löggernings

Þriðja skilyrðið er það að kröfurnar eigi rætur að rekja til sama löggernings. Sem dæmi um tilvik sem falla þarna undir má nefna þegar tveir eða fleiri taka á sig skyldur með einum samningi en þá er heimilt að höfða eitt mál á hendur þeim öllum til að fá þá dæmda til fullrar greiðslu kröfunnar.¹² Í *Hrd. 23. apríl 2008 (366/2007)* komst Hæstiréttur að því að þar sem P hf. hafði verið aðili að samningi sem úrskurður varðaði þó svo að hann hafi ekki verið aðili stjórnsýslumálsins hafði hann lögvarða hagsmuni af því fá úrlausn dómstóla um gildi úrskurðarins og gat því átt aðild að máli um það efni með öðrum áfrýjendum. Einnig reyndi á þetta í *Hrd. 1997, bls. 2593*. Þrotabú Sverris Sigurðssonar hf. höfðaði mál gegn Landsbankanum og fyrirsvarsmanninum S og krafðist þess aðallega að rift væri greiðsla sem S hafði greitt vegna skulda félagsins á yfirdráttarrekningi við L en til vara að S væri gert að endurgreiða þrotabúinu þá upphæð. Hafði greiðslan farið fram eftir frestdag og var hún til hagsbóta fyrir S þar sem að baki yfirdráttarskulðinni voru tveir tryggingavíxlar sem hann og móðir hans voru í ábyrgð fyrir. Með því móti hafi sú fjárhæð, sem greidd var inn á tékkareikning félagsins, ekki staðið öðrum kröfuhöfum en L til reiðu. Greiðslan var því riftanleg, þar sem hún var í engum tengslum við atvinnureksturinn eða innt af hendi til þess að afstýra tjóni, þar sem starfsemi félagsins hafi þá verið hætt. Bentí margt til þess, að L hafi eða fyrr verið kunnugt um yfirvofandi gjaldþrot félagsins þar sem árangurslaust fjárnám hafði þá þegar verið gert hjá féluginu, yfirdráttarskulð félagsins verið komin til lögfræðiinnheimtu, búið hafi verið að krefjast gjaldþrotaskipta og tékkareikningur félagsins verið eyðilagður sama dag og greiðslan fór fram. L krafðist sýknu en S frávísunar og sýknu til vara. Héraðsdómur fíllst ekki á frávísun þar sem krafan átti rætur að rekja til sama löggernings og því voru skilyrði 1. mgr. 19. gr. eml. voru uppfyllt. Héraðsdómur fíllst á aðalkröfu stefnanda og rifti greiðslunni og var L gert að endurgreiða þrotabúinu fjárhæðina ásamt vöxtum en var sýknaður af kröfu þrotabúsins. Var sú niðurstaða staðfest í Hæstarétti.

---

¹² Markús Sigurbjörnsson: *Einkamálaréttarfar*, bls. 73.

4.4. Sjálfstæðar dómkröfur samlagsaðila

Við mat á því hvort aðili eigi aðild að einkamáli skiptir kröfugerðin höfuðmáli. Þó svo að aðili geti átt aðild að máli eftir einhverjum þeim reglum sem gilda um aðild getur farið svo að kröfugerðin sé með þeim hætti að hún fullnægi ekki þeim skilyrðum sem settar eru fyrir aðildinni og leiðir þar af leiðandi til frávísunar. Þegar aðilar vilja nýta sér heimild til samlagsaðildar verður hver að hafa uppi sjálfstæða kröfu enda gengið úr frá því í ákvæðinu að heimilt sé að sækja mál í félagi sem annars væri unnt að gera í sjálfstæðu máli.¹³ Þrátt fyrir þetta hafði viðgengist sú framkvæmd að kröfur væru hafðar uppi í einu lagi þegar um aðilasamlag var að ræða sbr. *Hrd. 1976, bls. 456.* Samlagsstefnendur kröfðust í einu lagi greiðslu þóknunar fyrir nefndarstörf, sem þeir áttu þó hver afmarkaðan hluta af. Fallist var á slíka kröfugerð fyrir héraðsdómi og var málinu áfrýjað til Hæstaréttar sem komst að sömu niðurstöðu með svofelldum rökstuðningi:

Að vísu verður að líta svo á, að hve aðaláfrýjenda hafi eigi átt samkvæmt almennum réttarreglum kröfu til annars en síns hluta af heildarendurgjaldi fyrir nefndarstörfin. Þær kröfur hefðu þeir þó mátt sækja í sama máli, sbr. 47. gr, laga nr. 85/1936. Þar sem aðaláfrýjendur hafa hagað kröfugerð sinni í málinu eins og að framan greinir, ágreininglaust er, hverja þóknun hver þeirra reiknar sér og hve mikil hver þeirra hefur fengið goldið, og gagnáfrýjendur hafa enn fremur engum athugasemdum hreyft við kröfugerðinni að þessu leyti, þá þykir mega leggja dóm á málið eins og það er lagt fyrir Hæstarétt.

Af rökstuðningi Hæstaréttar má ráða að þar sem varnaraðili hafði ekki uppi mótmæli gegn kröfugerð sóknaraðila var fallist á hana. Markús Sigurbjörnsson gagnrýnir þessa niðurstöðu, ásamt öðrum dómi¹⁴, í riti sínu, *Einkamálaréttarfar*, bls. 75 með þessum orðum: „Pessa aðferð verður að telja ranga, þótt unnt sé að benda á þessa dóma sem fordæmi fyrir henni, enda var í hvorugu þessara tilvika nein sameign fyrir hendi milli stefnendanna á heildarfjárhæð þóknunar eða bóta.“ Í *Hrd. 2000, bls. 670 (434/1999)* var vikið frá þessari túlkun og hafnað því að hafa uppi eina kröfugerð um tvær sjálfstæðar kröfur. Í málinu kröfðust S og G vangildisbóta úr hendi K vegna vanefnda á samningi. Höfðu S og G selt K hvor sinn eignarhluta í fasteign, með tveimur kaupsamningum, og í kjölfarið keyptu S og G fjórar íbúðir af K sem enn voru í smíðum. K vanefndi með því að greiða ekki fyrstu afborgun af tveimur fyrrnefndu samningunum og riftu S og G því kaupunum og kröfðust vangildisbóta

¹³ Markús Sigurbjörnsson: *Einkamálaréttarfar*, bls. 74 - 75.

¹⁴ Hrd. 1980, bls. 787, þar sem eigendur aðgreindra hluta í fasteign kröfðust einnar sameiginlegrar fjárhæðar í brunabætur úr hendi vátryggjanda, þótt hver þeirra um sig hafi aðeins átt tilkall til ákveðins hluta fjárhæðarinnar.

í sameiningu. Fyrir héraðsdómi krafðist stefndi aðallega frávísunar á grundvelli þess að skilyrðum samlagsaðildar væri ekki fullnægt. Héraðsdómur hafnaði kröfunni og var sá úrskurður ekki kærður til Hæstaréttar. Héraðsdómur félst á kröfum um vangildisbætur. Þar sem frávísunarúrskurður héraðsdóms var ekki kærður til Hæstaréttar gat niðurstaða héraðsdómara hvað þetta varðaði ekki komið til endurskoðunar í Hæstarétti. Þó svo af þeim sökum hafi þeim verið heimilt að reka málið í sameiningu vísaði Hæstiréttur málínunum frá með svofelldum rökstuðningi:

Þótt stefndu verði vegna þess, sem að framan greinir, talið heimilt að reka þetta mál í einu lagi samkvæmt 1. mgr. 19. gr. laga nr. 91/1991, verður ekki litið fram hjá því að þeim bar hvoru um sig að gera sjálfstæða dómkröfum um sína hagsmuni. Þetta hafa stefndu ekki gert, heldur krefjast þau í sameiningu fyrrgreindra vangildisbóta úr hendi áfrýjanda í einu lagi, þótt ætlað tjón þeirra verði eingöngu rakið til atriða, sem þau telja leiða af vanefndum kaupsamnings við hvort þeirra fyrir sig. Þeim mun frekar var ástæða til að greina á milli krafna stefndu þegar litið er til þess að áfrýjandi hefur borið því við að greiðslur, sem honum bar að inna af hendi við undirritun kaupsamninga, hafi ekki verið afhentar stefndu vegna þess að vanefnt hafi verið að veita honum veðleyfi, sem gefa átti út við sama tækifæri. Um slíkt veðleyfi var þó aðeins mælt í kaupsamningi áfrýjanda við stefndu [G]. Þegar af þessum ástæðum verður ekki komist hjá því að vísa málínunum sjálfkrafa frá héraðsdómi.

Af dóminum má ráða að horfið sé frá fyrri dómaframkvæmd og samlagsstefnendum sé skylt að haga kröfugerð sinni að því leyti að hver hafi uppi sjálfstæða kröfum fyrir sig. Í *Hrd. 2000, bls. 812 (442/2000)* ógilti Hæstiréttur hins vegar frávísunarúrskurði héraðsdóms þar sem dómkröfur í stefnu voru sagðar fjárhæð kröfunnar að jöfnu og sundurliðun þeirra leiddi til þess að hægt var að greina þær nægilega í tvennt við efnismeðferð málssins. Málsatvik voru þau að H og Ý höfðuðu mál á hendur R hf. til heimtu bóta vegna tjóns sem þau kváðust hafa orðið fyrir af því að neyta kjúklingakjöts sem framleitt hafði verið af R hf. Héraðsdómur vísaði málínunum frá þar sem hvor aðili um sig hafði ekki upp sjálfstæða dómkröfum og voru þær því ekki í samræmi við 1. mgr. 19. gr. eml. Hæstiréttur felldi frávísunarúrskurð héraðsdóms úr gildi með svofelldum rökstuðningi:

Samkvæmt héraðsdómsstefnu sækja sóknaraðilar málið í félagi með stoð í 1. mgr. 19. gr. laga nr. 91/1991. Sem samlagsaðilum ber þeim hvoru um sig að sækja tiltekna og sjálfstæða dómkröfum. Þótt ranglega hafi verið staðið að kröfugerð þeirra í stefnunni að því leyti að dómkröfur þeirra voru þar tvívegis lagðar saman og settar fram sem ein krafva væri, verður að gæta að því að fyrstnefnda fjárhæðin hér að framan var sögð vera krafva þeirra „að jöfnu”, auk þess sem áðurgreind sundurliðun gerði í meginatriðum kleift að greina kröfur þeirra nægilega að við efnismeðferð málssins. Í kæru sóknaraðila til Hæstaréttar er og tekið af skarið um að líta eigi svo á að kröfur þeirra séu að réttu lagi þannig að [H] krefjist greiðslu úr hendi varnaraðila á 83.811,50 krónum, en [Ý] á

160.811,50 krónum. Að þessu athuguðu eru ekki næg efni til að vísa málinu frá héraðsdómi vegna annmarka á kröfugerð sóknaraðila. Samkvæmt þessu verður hinn kærði úrskurður felldur úr gildi og lagt fyrir héraðsdómara að taka málid til efnismeðferðar.

Af dóminum má draga þá ályktun að þeim er höfða mál á grundvelli samlagsaðildar sé skylt að hafa uppi sjálfstæða dómkröfu hver fyrir sig en þar sem dómkrafan í stefnu var sögð krafa þeirra að jöfnu þótti nægja að sundurgreina hana við efnismeðferð málsins. Á þetta reyndi einnig í *Hrd. 2005, bls. 4074 (439/2005)*. S og E kröfðu Íslenska ríkið um bætur vegna ólögmætrar húisleitar sem farið hafði fram að beiðni skiptastjóra þatabús þar sem grunur lék á að forsvarsmaður hinna gjaldþrota fyrirtækja hafi komið undan eignum. Gerðu stefnendur sameiginlega kröfu sem í fólust miskabætur auk bóta fyrir vinnutap, ferðakostnað o.fl. Stefnendur höfðu ekki sýnt fram á með hvaða hætti þær gætu átt óskipta kröfu vegna vinnutaps og miska. Þótti kröfugerðin í heild svo óljós að málinu var vísað sjálfskrafa frá héraði. Fyrir Hæstarétti héldu stefnendur því fram að þeim væri heimilt að ráðstafa kröfuréttindum sínum með þeim hætti. Hæstiréttur féllst ekki á kröfur stefnenda með svofelldum rökstuðningi:

Eins og ráða má af dómi Hæstaréttar 6. september 2005 í máli nr. 294/2005 bar sóknaraðilum, vildu þau nýta sér heimild til að viðhafa aðilasamlag samkvæmt 1. mgr. 19. gr. laga nr. 91/1991, að gera hvort um sig sjálfstæða kröfu á hendur varnaraðila. Eins og að framan greinir hafa sóknaraðilar í greinargerð sinni til Hæstaréttar ekki leitast við að leiðréttu þann annmarka, sem samkvæmt framansögðu er á kröfugerð þeirra, heldur þvert á móti haldið því fram að kröfuréttindi þeirra séu óskipt. Í þessu horfi er krafa þeirra ódómtæk og verður, þegar af þeiri ástæðu, að staðfesti niðurstöðu hins kærða úrskurðar.

Af þessum dóum má leiða að heimilt sé að leiðréttu dómkröfur sínar í greinargerð til Hæstaréttar þannig að þær séu nægjanlega sundurgreindar og teljist því sjálfstæðar dómkröfur í skilningi ákvæðisins. Þessu sinntu sóknaraðilar ekki og því staðfesti Hæstiréttur frávísunarúrskurð héraðsdóms. Þá reglu má einnig leiða af *Hrd. 2001, bls. 2999 (294/2005)*. H, J og E höfðuðu mál til greiðslu miskabóta úr hendi Ríkisútværpsins og þatabúi Brautarholts 8 ehf. Vísuðu þau til 1. mgr. 19. gr. laga nr. 91/1991 um meðferð einkamála um heimild til aðilasamlags. Fallist var á að skilyrði aðilasamlags væru fyrir hendi í málinu til sóknar og varnar. Héraðsdómur vísaði málinu frá ex officio þar sem miskabótakrafan var sett fram óskipt af hálfu stefnenda án þess að tilraun væri gerð til að rökstyðja miska hvers og eins. Hæstiréttur staðfesti frávísunarúrskurð héraðsdóms og um kröfugerðina sagði m.a. í rökstuðningi Hæstaréttar:

Í kæru til Hæstaréttar hafa sóknarðilar ekki leitast við að leiðréttu þann annmarka, sem samkvæmt þessu er á kröfugerð þeirra, heldur þvert á móti ítrekað kröfum um að mega skipta sín á milli miskabótum, sem þeim yrðu dæmdar í einu lagi. Í þessu horfi er kröfugerð sóknaraðila ódómtæk. Verður samkvæmt því ekki komist hjá að staðfesta niðurstöðu hins kærða úrskurðar.

Þegar samlagsaðild er með stefndu er aðstaðan sú sama, þ.e. að beina verður sjálfstæðri kröfum að hverjum þeirra. Kröfur samlagsstefnenda eða stefndu geta verið nákvæmlega þær sömu en í slíkri aðstöðu er óþarfi að margendurtaka kröfugerðina heldur nægir að greina frá efni einnar kröfum og taka fram að hún sé gerð af hálfu hvers stefnanda fyrir sig eða henni sé beint að hverjum stefnda fyrir sig.¹⁵ Fremur fátítt er að þetta eigi við um kröfugerð samlagsstefnenda en til varnar er þessi aðferð algeng í framkvæmd, t.d. þegar krafan er in solidum þar sem solidarísk greiðsluskylda leiðir til þess að krefja má hvern skuldara fyrir sig um fulla greiðslu á kröfunni.¹⁶ Í *Hrd. 1994, bls. 1247* kröfðu S og G, sem töldu sig hafa bjargað sameiginlega skipi M, M um greiðslu björgunarlauna. Héraðsdómur taldi að um sjóbjörgun hafi verið að ræða og dæmdi stefnendum björgunarlaun. Hæstiréttur taldi að gagnáfrýjendumir S og G hafi ekki gert nægilega sjálfstæðar kröfur í málinu til þess að samlagsaðild þeirra stæðist þar sem þeir gerðu kröfum um greiðslu in solidum. Fram hafði komið að S og G höfðu gert samkomulag við höfðun málsins um jafna hlutdeild í björgunarlaununum og að þeirra yrði krafist sameiginlega og óskipt. Að fenginni þessari yfirlýsingi taldi Hæstiréttur ekki að umræddur galli á kröfugerðinni ætti að valda frávísun. Hins vegar ómerkti Hæstiréttur héraðsdóminn og vísaði honum heim í hérað þar sem ekki þótti nógu vel rökstutt hjá dómaranum að um björgun hefði verið að ræða.

5. Niðurstaða

Eins og fram hefur komið felst mikið hagræði í því að heimila samlagsaðild. Hagræðið felst augljóslega í því að færri mál eru rekin fyrir dómstólum og léttir það á þeim álagi og sparar tíma fyrir réttarkerfið. Einnig veitir þetta hagræði fyrir málsaðila að geta staðið sameiginlega að málsókn þar sem málshöfðun getur verið tímafrek og kostnaðarsöm sem fælir fólk oft frá því að höfða mál um réttindi sín. Þær breytingar sem gerðar hafa verið á ákvæðinu hafa allar stefnt að aukinni notkun samlagsaðildar. Sú breyting sem gerð var á ákvæðinu með lögum nr. 28/1981 um að frávísun væri háð kröfum aðila getur hafa leitt til þess að fleiri mál hafa verið

¹⁵ Markús Sigurbjörnsson: *Einkamálaréttarfar*, bls. 75.

¹⁶ Markús Sigurbjörnsson: *Einkamálaréttarfar*, bls. 75.

rekin fyrir dómstólum án þess að skilyrðum samlagsaðildar væri fullnægt þar sem frávísunar var ekki krafist af hálfu varnaraðila. Af *Hrd. 1996, bls. 11* er ljóst að vikið hefur verið frá fyrri framkvæmd um að dómari vísi máli frá að sjálfsdáðum þegar skilyrðum samlagsaðildar er ekki fullnægt. Orðalagsbreytingin með 1. mgr. 19. gr. eml. átti sem áður að víkja frá þróngri túlkun dómstóla á ákvæðinu og afmarka með nákvæmari hætti hvenær kröfur geti talist af sömu rót runnar þar sem dómaframkvæmd hafði verið misvísandi að því leyti. Skilyrðin hafa án efa leitt til þess að meira samræmi ríkir nú hjá dómstólum við mat á því hvort skilyrðum samlagsaðildar eru uppfyllt. Eins og fram hefur komið ber samlagsaðilum að hafa uppi sjálfstæða dómkröfу hver fyrir sig. Sjá má á niðurstöðu Hæstaréttar í *Hrd. 2000, bls. 812 (442/2000)* að aðilar geta fengið frávísunarúrskurði héraðsdóms hnekkt fyrir Hæstarétti með því að bæta úr kröfugerð í greinargerð til Hæstaréttar. Það mat má einnig leiða af rökstuðningi Hæstaréttar um frávísun í *Hrd. 2005, bls. 4074 (439/2005)* og *Hrd. 2001, bls. 2999 (294/2005)*. Af þessum dómum má draga þá ályktun að þar sem dómstólar fara nú varlega í að vísa málum frá á þessum grunni, ef möguleiki er á því að aðilar geti bætt úr kröfugerðinni við efnismeðferð máls, sé búið að víkja frá þeirri þróngu túlkun dómstóla á ákvæðinu.

HEIMILDASKRÁ

Alþingistíðindi.

Einar Arnórsson og Theodór B. Líndal: *Meginreglur um meðferð einkamála. Til afnota við kennslu í Lagadeild Háskóla Íslands.* Reykjavík 1968-1969.

Markús Sigurbjörnsson: *Einkamálaréttarfar. Gefið út sem handrit til kennslu við lagadeild Háskóla Íslands.* 2. útgáfa. Reykjavík 2003.

Pór Vilhjálmsson: *Réttarfar II.* Reykjavík 1977.

DÓMASKRÁ

- Hrd. 1976, bls. 456*
Hrd. 1977, bls. 273
Hrd. 1978, bls. 4
Hrd. 1980, bls. 787
Hrd. 1994 bls. 495
Hrd. 1994, bls. 1247
Hrd. 1995, bls. 1785
Hrd. 1996, bls. 11
Hrd. 1997, bls. 2593
Hrd. 2000, bls. 670 (434/1999)
Hrd. 2000, bls. 812 (442/2000)
Hrd. 2001, bls. 2999 (294/2005)
Hrd. 2002, bls. 128 (254/2001)
Hrd. 2002, bls. 655 (312/2001)
Hrd. 2002, bls. 1085 (438/2002)
Hrd. 2002, bls. 2447 (262/2002)
Hrd. 2003, bls. 742 (401/2002)
Hrd. 2003, bls. 3618 (128/2003)
Hrd. 2005, bls. 4074 (439/2005)
Hrd. 10. desember 2007 (611/2007)
Hrd. 17. apríl 2008 (466/2007)
Hrd. 23. apríl 2008 (366/2007)
Hrd. 18. júni 2008 (264/2008)
Hrd. 1. február 2010 (773/2009)